

Trump tegen de advocatuur

Jan Leliveld¹

De aanleiding van deze bijdrage ligt bij de Executive Orders vanuit het Witte Huis die grote inbreuken maken op fundamentele advocatuurlijke beginselen. De snelle capitulatie van een aantal grote Amerikaanse kantoren en het in eerste instantie stil blijven van veel andere kantoren maakten de situatie nog zorgelijker. De reactie vanuit verschillende andere kantoren, de ferme houding van de American Bar Association en de kristalheldere uitspraken van rechters maakten dat zorgen omsloegen in beroepstrots. Echte advocaten; solidariteit binnen de beroepsgroep en een krachtige onafhankelijke rechterlijke macht bleken cruciaal als beginselen van de rechtsstaat worden aangevallen. Een mooi bijeffect van de aanval len uit het Witte Huis is dat de rol van advocaten binnen de rechtsstaat voor velen weer scherper is. Dat is belangrijk, want de aan de orde zijnde vragen en bedreigingen zijn niet alleen Amerikaans, maar universeel. Voor Nederland geldt dat de waarborgen zwak zijn. Onze nationale regels bieden weinig houvast. Het vertrouwen in het ook zonder dergelijke regels functioneren van de rechtsstaat, of de nonchalance daarover, zijn reden voor zorg.

'No American President has ever before issued executive orders like the one at issue in this lawsuit targeting a prominent law firm with adverse actions to be executed by all Executive branch agencies but, in purpose and effect, this action draws from a playbook as old as Shakespeare, who penned the phrase: "The first thing we do, let's kill all the lawyers."'
WILLIAM SHAKESPEARE, HENRY VI, PART 2, act 4, sc. 2, l. 75.²

*'The cornerstone of the American system of justice is an independent judiciary and an independent bar willing to tackle unpopular cases, however daunting. The Founding Fathers knew this! Accordingly, they took pains to enshrine in the Constitution certain rights that would serve as the foundation for that independence. Little wonder that in the nearly 250 years since the Constitution was adopted no Executive Order has been issued challenging these fundamental rights. Now, however, several Executive Orders have been issued directly challenging these rights and that independence. One of these Orders is the subject of this case. For the reasons set forth below, I have concluded that this Order must be struck down in its entirety as unconstitutional. Indeed, to rule otherwise would be unfaithful to the judgment and vision of the Founding Fathers!'*³

Aanleiding

De historische citaten verraden de clou van deze bijdrage.⁴ Ik zal de aanloop daarnaartoe beknopt beschrijven. Vervolgens zal ik proberen de gebeurtenissen ook in een iets breder kader te plaatsen.⁵ Het vertrekpunt vormen de zogenoemde 'Executive Orders'⁶ die President Trump dit voorjaar uitvaardigde tegen vijf vooraanstaande advocatenkantoren:⁷ Perkins Coie, Paul Weiss, WilmerHale, Jenner & Block en Susman Godfrey.⁸ Niet eerder heeft een Amerikaanse president overheidsinstanties opgedragen zulke verstreckende maatregelen tegen advocatenkantoren te nemen. De Executive Orders draaien voor een groot deel om Donald Trump en afrekeningen jegens hem onwelgevallige advocatenkantoren.⁹ De reacties van advocatenkantoren waren verschillend. Sommige kantoren kozen – naar zij dachten – eieren voor hun geld en kwamen tot afspraken met het Witte Huis. Andere kantoren vochten de Executive Orders aan.

De Executive Orders beschrijven beweerdelijke risico's met betrekking tot de verschillende 'Big Law firms'. Eerst

Auteur

1. Mr. drs. J.T.C. Leliveld is advocaat bij Van Doorne NV. Daarnaast is hij o.a. Raadsheer plaatsvervanger bij het Gerechtshof Den Haag, en bestuurslid van Lawyers for Lawyers. Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

Noten

- Perkins Coie LLP/U.S. Department of Justice, et al., Memorandum Opinion, 2 mei 2025; Beryl A. Howell, United States District Judge, United States District Court for the District of Columbia, courtlistener.com/opinion/10465366/perkins-coie-llp-v-us-department-of-justice/.
- Wilmer Cutler Pickering Hale and Dorr LLP/Executive office of the President, et al., Memorandum Opinion, 27 mei 2023, Richard J. Leon, District Judge, United States District Court for the District of

Columbia, courthousenews.com/wp-content/uploads/2025/05/wilmer-hale-judge-leon-trump-order-illegal-opinion.pdf.

4. Ik ga ervan uit, dat de lezer die al kende en raad echt iedereen die werkzaam is in de rechtspraak van harte aan de verschillende uitspraken volledig te lezen. Prachtig!

5. Met deze bijdrage probeer ik enig inzicht te bieden in de juridische discussie. Daarbij merk ik op, dat ik slechts een deel van de juridische relevante onderwerpen bespreek.

6. Executive Orders zijn richtlijnen die door een president worden uitvaardigd aan ondergeschikten in de uitvoerende macht, waarin hen wordt opgedragen bepaalde activiteiten uit te voeren of zich daarvan te onthouden, 'What Is an Executive Order?', NYTimes 22 januari 2025, nytimes.com/2025/01/22/us/politics/what-is-an-executive-order.html).

New York, 20 mei 2025, leden van 'Rise and Resist' tijdens een wekelijkse 'cowardly law-firm crawl' bij drie kantoren in Midtown Manhattan: Latham & Watkins, Paul, Weiss, and Willkie Farr, die deals sloten met de Trump administration © Melissa Bender/NurPhoto/Shutterstock

wordt telkens een achtergrond geschetst: waarom acties tegen deze kantoren nodig zijn. Grote woorden worden niet geschuwd:

*'Many firms take actions that threaten public safety and national security, limit constitutional freedoms, degrade the quality of American elections, or undermine bedrock American principles.'*¹⁰

Vervolgens komen specifieke verwijten aan de orde. Die verwijten zien vooral op bijstand aan het weer door Trump betrokken Witte Huis, onwelgevallige cliënten en pro-bono werkzaamheden; DEI-beleid van de betrokken kantoren en ten slotte op de betrokkenheid van specifieke advocaten bij eerdere juridische procedures tegen Donald Trump. Daarbij geldt dat het Witte Huis de

advocaten(kantoren) telkens vereenzelvigt met de cliënten en standpunten die zij vertegenwoordigen.

Na de inleidende tirades volgt een aantal 'secties' met specifieke beperkende maatregelen. Beknopt weergegeven: Sectie 2 gaat over het opschorten van 'clearances' die voor de advocaten(kantoren) nodig zijn om bijvoorbeeld toegang te krijgen tot specifieke informatie of diensten. Sectie 3 gaat over het in kaart brengen van en vervolgens – voor zover mogelijk – beëindigen van allerhande contracten met de advocatenkantoren. Onderdeel daarvan was dat (federale) overheidsorganisaties moesten aangeven of zij gebruik maakten van de specifieke kantoren. In Sectie 4 worden de Equal Employment Opportunity Commission en de procureur-generaal opgedragen onderzoek te doen naar (non-)discriminatiebeleid bij de kantoren. Sectie 5 bevat twee onderdelen. Ten eerste wordt aan overheidsinstanties opgedragen om richtlijnen te geven over het beperken van de toegang van werknemers van de advocatenkantoren tot gebouwen van de federale overheid. Ten tweede moeten contacten tussen overheidsmedewerkers en medewerkers van de kantoren worden beperkt. Het moge duidelijk zijn, dat zowel de aanleiding als de inhoud van de Executive Orders het hart van de advocatuur raken. Bovendien zal de uitvoering van de Executive Orders grote – en mogelijk het voortbestaan bedreigende – gevolgen hebben voor de (Amerikaanse) advocatuur en in het bijzonder de betreffende advocatenkantoren.

Niet eerder heeft een Amerikaanse president overheidsinstanties opgedragen zulke verstreckende maatregelen tegen advocatenkantoren te nemen

Afspraken

Binnen een week na de Executive Order tegen Paul Weiss, herriep het Witte Huis deze maatregel. Paul Weiss zou 'remedial actions' hebben genomen:

*'Erder deze week heeft Paul Weiss echter aangegeven dat het een opmerkelijke koerswijziging zal doorvoeren. Paul Weiss heeft met name de fouten van zijn voormalige partner Mark Pomerantz erkend en heeft ingestemd met een aantal beleidswijzigingen ter bevordering van gelijkheid, rechtvaardigheid en de principes die onze natie sterk houden, waaronder: het voeren van een beleid van politieke neutraliteit met betrekking tot de selectie van cliënten en de werving van advocaten; het aannemen van een breed scala aan pro-deo-zaken die het hele politieke spectrum vertegenwoordigen; het werven, de promotie en het behoud op basis van verdienste, in plaats van een beleid van "diversiteit, gelijkheid en inclusie"; het besteden van het equivalent van 40 miljoen dollar aan pro-deo-juridische diensten tijdens mijn ambts-termijn ter ondersteuning van goede doelen, waaronder hulp aan veteranen van ons land, eerlijkheid in het rechtssysteem en de bestrijding van antisemitisme; en andere soortgelijke initiatieven.'*¹¹

Hoewel de afspraken wel werden gezien als een 'capitulatie' van Paul Weiss, werden de (mogelijke) Executive Orders door andere advocatenkantoren ook als zodanig bedreigend ervaren dat zij tot soortgelijke 'vrijwillige' afspraken met het Witte Huis zijn gekomen.¹² In het publieke domein werden het gepercipieerde onmiddellijke gevaar voor de continuïteit van kantoren en de gemaakte afwegingen die in dat kader razendsnel werden gemaakt in twijfel getrokken. Lang bestaande cliëntrelaties met enorme bedrijven

worden waarschijnlijk niet van de ene op de andere dag beëindigd. Verwacht mag daarbij worden dat grote kantoren over de middelen beschikken om de eerste financiële klappen op te vangen. Daarbij komt dat de afspraken schuren met advocatuurlijke beginselen als onafhankelijkheid en partijdigheid en de mogelijkheid voor cliënten om specifiek vragen te kunnen stellen over de onvoorwaardelijke en bevoegen vertegenwoordiging.¹³ Inmiddels zijn er voorbeelden waarin cliënten juist de omgekeerde overstap hebben gemaakt. Zo verruilde Microsoft een van de kantoren die afspraken had gemaakt met het Witte Huis voor Jenner & Block.¹⁴

De gemaakte afspraken met het Witte Huis hebben binnen de kantoren zelf ook veel reuring teweeggebracht en leidden tot het overstappen van advocaten van kantoren die afspraken hadden gemaakt met het Witte Huis naar (de advocaten van) kantoren die door Trump onder vuur waren genomen.¹⁵ Inmiddels lijkt de stemming zodanig omgeslagen, dat het voor de kantoren die tot afspraken kwamen van 'bad to worse' gaat.¹⁶ Daarbij komt dan nog ten eerste de vraag of de kantoren met de afspraken niet een pad zijn opgegaan, waarbij zij telkens tot verdergaande concessies zullen worden gedwongen.¹⁷ Ten tweede is het de vraag in hoeverre ethische en mogelijk verdergaande vragen gesteld kunnen worden over de kwalificatie van de afspraken die door de kantoren met het Witte Huis zijn gemaakt.

Litigieuze reacties

De vier andere advocatenkantoren die geconfronteerd werden met Executive Orders reageerden op een meer litigieuze wijze. Zij dienden klachten in tegen de Executive Orders en vroegen tegelijkertijd via zogenoemde 'Temporary Restraining Orders' om opschorting van de Executive Orders.¹⁸ Met hun optreden haalden zij ook de kastanjes uit het

7. Daarnaast zijn er andere individueel gerichte acties, zoals die tegen Marc Elias, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/preventing-abuses-of-the-legal-system-and-the-federal-court/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/preventing-abuses-of-the-legal-system-and-the-federal-court/). Deze bijdrage beperkt zich evenwel tot de Executive Orders tegen de verschillende advocatenkantoren.

8. Addressing Risks from Perkins Coie, 6 maart 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-perkins-coie-llp/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-perkins-coie-llp/), Paul Weiss, 14 maart 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-paul-weiss/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-paul-weiss/), WilmerHale, 26 maart 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-wilmerhale/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-wilmerhale/), Jenner & Block, 25 maart 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-jenner-block/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-risks-from-jenner-block/) en Susman Godfrey, 9 april 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/addressing-risks-from-susman-godfrey/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/addressing-risks-from-susman-godfrey/).

9. Zie hierover ten aanzien van zijn eerste regeerperiode (en toen nog niet specifiek

gericht op de advocatuur), E. Daalder, *President Trump en de rule of law, Werkt het Amerikaanse rechtssysteem nog steeds?*, Den Haag: Boom juridisch 2021.

10. Executive Order Jenner & Block.

11. Addressing Remedial Action by Paul Weiss, 21 maart 2025, [whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-remedial-action-by-paul-weiss/](https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/addressing-remedial-action-by-paul-weiss/). Vertaling J. Leliveld.

12. Skadden, Latham & Watkins; Milbank; Cadwalader, Wickersham & Taft; A&O Shearman; Kirkland & Ellis and Simpson Thacher & Bartlett ('Law Firms Made Deals With Trump. Now He Wants More From Them', *NY Times* 16 april 2025, [nytimes.com/2025/04/16/us/politics/law-firms-deals-trump.html](https://www.nytimes.com/2025/04/16/us/politics/law-firms-deals-trump.html), *nytimes.com/2025/04/11/business/trump-law-firms-kirkland-ellis-latham-watkins.html).*

De aanvallen en afspraken beperkten zich niet tot de Executive Orders, maar zagen ook concreet op DEI-toezicht, content.govdelivery.com/accounts/USEEOC/bulletins/3db9087. Dit laat ik in deze bijdra-

ge verder buiten beschouwing.

13. 'Big law's capitulation to Donald Trump may be bad for business', *Economist* 26 maart 2025, [economist.com/business/2025/03/26/big-laws-capitulation-to-donald-trump-may-be-bad-for-business](https://www.economist.com/business/2025/03/26/big-laws-capitulation-to-donald-trump-may-be-bad-for-business); 'The Law Firms That Appeased Trump—and Angered Their Clients', *Wall Street Journal* 1 juni 2025, [wsj.com/us-news/law/law-firms-trump-deals-clients-71b3616d](https://www.wsj.com/us-news/law/law-firms-trump-deals-clients-71b3616d).

14. 'Microsoft Drops Law Firm That Made a Deal With Trump From a Case', *NYTimes* 1 mei 2025, [nytimes.com/2025/05/01/business/microsoft-drops-trump-compliant-law-firm.html](https://www.nytimes.com/2025/05/01/business/microsoft-drops-trump-compliant-law-firm.html). NB dit maakt overigens wel duidelijk dat grote bedrijven de overstap (al dan niet voor specifieke zaken) wel degelijk maken.

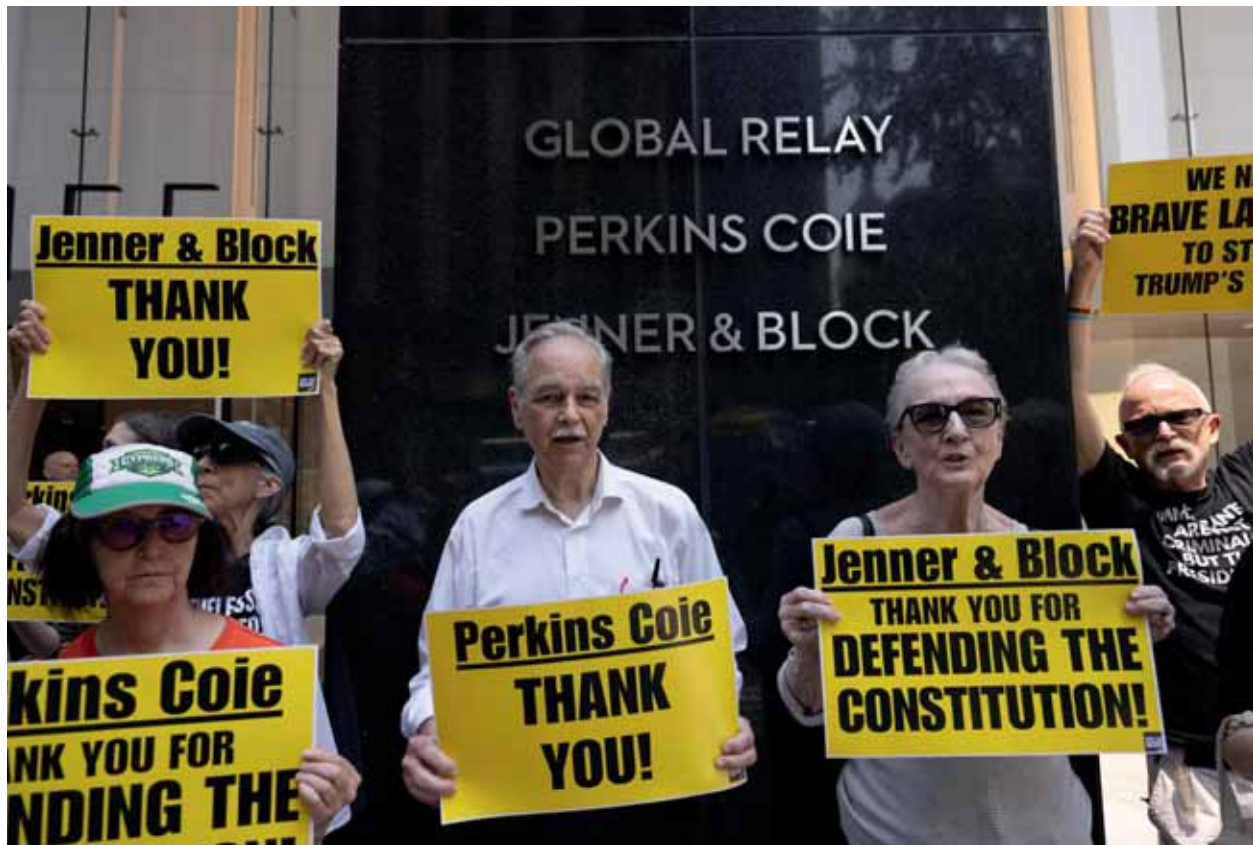
15. 'Seven partners depart law firm Willkie Farr to join Cooley after Trump deal', *Reuters* 13 juni 2025, [reuters.com/legal/government/seven-partners-depart-law-firm-willkie-farr-join-cooley-after-trump-deal-2025-06-13/](https://www.reuters.com/legal/government/seven-partners-depart-law-firm-willkie-farr-join-cooley-after-trump-deal-2025-06-13/).

16. 'For law firms that appeased Trump, the

consequences go from bad to worse', [msnbc.com/rachel-maddow-show/maddowblog/law-firms-appeased-trump-consequences-go-bad-worse-rcna213226](https://www.msnbc.com/rachel-maddow-show/maddowblog/law-firms-appeased-trump-consequences-go-bad-worse-rcna213226).

17. Vgl. 'Cadwalader Looks to Fight Criminal Appeals to Meet Trump Pledge', *news.bloomberglaw.com/business-and-practice/cadwalader-looks-to-fight-criminal-appeals-to-meet-trump-pledge*.

18. Perkins Coie LLP, Complaint for declaration and injunctive relief (PK Complaint), Case 1:25-cv-00716, filed 03/11/25, cdn.prod.website-files.com/67cf71f1f27ef68a8f5c5c70/67d098cae5905f455b133083_PerkinsCoieFiling1.pdf and Jenner & Block, Complaint for declaration and injunctive relief (JB Complaint), Case 1:25-cv-00916-JDB, filed 03/28/25, [courthousenews.com/wp-content/uploads/2025/03/jenner-block-trump-targeting-order-lawsuit.pdf](https://www.courthousenews.com/wp-content/uploads/2025/03/jenner-block-trump-targeting-order-lawsuit.pdf), WilmerHale, Complaint for declaration and injunctive relief (WH Complaint), Case 1:25-cv-00917, filed 03/28/25, storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.278933/gov.uscourts.dcd.278933.1.0.4.pdf.

New York, 3 juni 2025, leden van 'Rise and Resist' bedanken kantoren die niet buigen voor Trump © Bender/NurPhoto/Shutterstock

vuur voor andere kantoren, die mogelijk nog met een Executive Order te maken zouden kunnen krijgen.¹⁹ De klachten tegen de Executive Orders zien vooral op grondwettelijke schendingen en op de schade die de Executive Orders toebrengen aan de kantoren. De introducties en klachten bieden een mooi inzicht in de deontologie en de rechtsontwikkeling met betrekking tot (de rol van) advocaten (in de Amerikaanse rechtspraktijk). In dat kader komen variaties op schendingen van 'the First Amendment'²⁰ (freedom of expression) aan bod. Onder meer wordt aangegeven dat de vergelding voor bijstand aan de president onwettelijke cliënten strijdig is met in the First Amendment 'beschermde' uitspraken.²¹ Ook wordt aangevoerd dat de Executive Orders in strijd zijn met het verbod van discriminatie²² en het beginsel van vrijheid van vereniging;²³ immers de advocatenkantoren worden gestraft vanwege de bijstand aan specifieke cliënten. Vervolgens volgen variaties op schendingen van 'the Fifth Amendment' (due process).²⁴ Om behoorlijke rechtsbijstand te kunnen verrichten is het noodzakelijk om toegang tot overheidsgebouwen te hebben en om te kunnen overleggen met overheidsfunctionarissen. Daarnaast komen andere constitutionele schendingen

over het voetlicht. Ook wordt ingegaan op de schending van de scheiding der machten.²⁵ De bevoegdheid om als president te kunnen handelen, moet volgen uit een wet van het Congres of uit de grondwet zelf. De op specifieke kantoren en individuen gerichte Executive Orders voldoen daar niet aan.²⁶

Vrienden

De acties van het Witte Huis hebben tot veel reacties geleid. In de verschillende procedures zijn veel zogenoemde 'Amicus Curiae-Brieven' ingebracht. In een amicus-brief ondersteunen 504 advocatenkantoren dat de Executive Order vanwege strijd met het Eerste, Vijfde en Zesde Amendement en strijd met de fundamentele beginselen van de scheiding der machten verboden moet worden. Daarnaast wordt aangegeven dat het op deze wijze gebruikmaken van Executive Orders op zichzelf een bedreiging vormt voor de rechtsstaat. Er moet een einde worden gemaakt aan het machtsmisbruik van de president.²⁷ De American Bar Association ('ABA') heeft zich vanaf het begin ferm opgesteld.²⁸ Internationale (beroeps) organisaties volgen dat voorbeeld. De Council of Bars and

In een amicus-brief ondersteunen 504 advocatenkantoren dat de Executive Order vanwege strijd met het Eerste, Vijfde en Zesde Amendement en strijd met de fundamentele beginselen van de scheiding der machten verboden moet worden

Law Societies of Europe ('CCBE') (waar ook de Nederlandse Orde van Advocaten bij is aangesloten) sluit zich bijvoorbeeld met een duidelijk statement aan bij de krachtige afwijzing door de ABA. De CCBE bevestigt dat de maatregelen vanuit het Witte Huis met de grootst mogelijke kracht moeten worden veroordeeld.²⁹

De rechtspraak

Rechters hebben de verschillende Executive Orders, in beknopt gemotiveerde beslissingen, al snel grotendeels geschorst.³⁰ Ten aanzien van, kort gezegd, het openbaar maken en beëindigen van contracten met de advocatenkantoren (Sectie 3) en de beperking van toegang van medewerkers van die kantoren tot federale gebouwen (en ook de overige beperkingen) (Sectie 5) is aangegeven dat deze vergeldingsmaatregel de vrijheid van meningsuiting en juridische bijstand beperkt, en dat de maatregel als een schending van de grondwet kan worden aangemerkt. Ook de schade voor de kantoren kwam in de beslissingen aan bod.³¹

Inmiddels hebben rechters op 2, 23 en 27 mei en 27 juni de klachten gegrond verklaard en is de tenuitvoerlegging van de Executive Orders in zijn geheel verboden.³² Deze beslissingen zijn uitvoerig gemotiveerd. De achtergrond van de kantoren wordt beschreven en ingegaan wordt op de relatie – en eerdere confrontaties – met president Trump. Uiteraard is er ook verweer gevoerd van de zijde van het Witte Huis. Deze verweren zijn allemaal ter-

Trump had met de capitulatie van de negen advocatenkantoren en de daaropvolgende afspraken al meer binnengehaald dan hij had durven dromen

zijde geschoven. Soms is er extra aandacht besteed aan bijzondere verweren. Zo verweerde het Witte Huis zich met een beroep op de vrijheid van meningsuiting van de president. Dat verweer wordt als een 'uitvlucht' afgedaan en zakelijk wordt nog maar eens herhaald dat de klachten het gebruik (of misbruik) van overheidsbevoegdheden aan de kaak stellen en niet de uitingen van de overheid.³³ Vervolgens komen de verschillende secties aan bod. Die beoordelingen zijn interessant. Toch resoneren vooral de algemene beschouwingen.

Rechter Bates raakt volgens mij het hart van de discussie:

'Jenner is gekozen vanwege de zaken die Jenner behartigt, de cliënten die Jenner vertegenwoordigt en een

19. Zie het mooie citaat van Judge Bates met verwijzing naar de Deal Firms: 'Several firms of (presumably) ordinary firmness have folder rather than face similar executive orders. Indeed, it appears to take extraordinary firmness to resist', storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.278932/gov.uscourts.dcd.278932.138.0_6.pdf, p. 13.

20. Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances, constitution.congress.gov/constitution/amendment-1/.

21. JB Complaint, Count 1 (Unconstitutional Retaliation in Violation of the First Amendment), p. 41, WH Complaint, Count 1 (Violation Of the First Amendment-Retaliation for Protected Expression), p. 32.

22. JB Complaint, Count II (Viewpoint Discrimination), p. 44, WH Complaint, Count II (Viewpoint Discrimination), p. 36.

23. JB Complaint, Count IV (Free Association), p. 40, WH Complaint III (Freedom of Association), p. 45.

24. 'No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actu-

al service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offence to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation', constitution.congress.gov/constitution/amendment-5/.

25. WH Complaint, Count V (Separation of Powers), p. 44.

26. Two Law Firms File for Permanent Relief From Trump's Executive Orders (NYTimes 8 april 2025), nytimes.com/2025/04/08/business/jenner-block-trump-filing.html.

27. Brief of Amici curiae 504 law firms in support of plaintiff's motion for summary judgment and for declaratory and permanent injunction, 4 april 2025, lawforward.org/wp-content/uploads/2025/04/63-1-Exhibit-1-Amicus-Brief.pdf. Hierbij verdient overigens opmerking dat veel van de allergrootste kantoren de Amicus-brief niet hebben ondertekend.

28. The ABA rejects efforts to undermine the courts and the legal profession, ABA 3 maart 2025, americanbar.org/news/aba-news/aba-news-archives/2025/03/aba-rejects-efforts-to-undermine-courts-and-legal-profession/.

29. The Council of Bars and Law Societies of

Europe (CCBE), 4 april 2025, ccbe.eu/fileadmin/specialty_distribution/public/documents/Statements/2025/EN_20250404_CCBE-statement-in-support-of-the-American-Bar-Association.pdf.

30. Perkins Coie LLP/U.S. Department of Justice, et al., Memorandum Order, 12 maart 2025, Beryl A. Howell, United States District Judge, Case 1:25-cv-00716-BAH, courthousenews.com/wp-content/uploads/2025/05/beryl-howell-perkins-coie-summary-judgment-opinion.pdf, Wilmer Cutler Pickering Hale and Dorr LLP/Executive Office of the President, et al., Memorandum Order, 28 maart 2025, Richard J. Leon, United States District Judge, Case 1:25-cv-00917-RJL, storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.278933/gov.uscourts.dcd.278933.10.0_1.pdf, Jenner & Block LLP/U.S. Department of Justice, et al., Order Granting Temporary Restraining Order, 25 maart 2025, James E. Boasberg, U.S. District Judge, Case1:25-cv-00916, static1.squarespace.com/static/67d4400d37a2b91e3aba58d5/t/67e87bdde2282350c5d2fbf9/1743289309216/0009.+%2803-28-2025%29+TEMPORARY+RESTRaining+ORDER+Upon+consideration+of+%5B2%5D+plaintiff+fs+motion+for+a+temporary+restrainin.pdf.

31. Memorandum Order WH.

32. De beslissingen zijn informatief, kristal-

helder en vernietigend. Zie deze bijdrage alsjeblieft als een aanmoediging om de beslissingen stuk voor stuk helemaal te lezen. Perkins Coie LLP/U.S. Department of Justice, et al., Memorandum Opinion, 2 mei 2025, Beryl A. Howell, United States District Judge, United States District Court for the District of Columbia, courtlistener.com/opinion/10465366/perkins-coie-llp-v-us-department-of-justice/, Jenner & Block LLP/U.S. Department of Justice, et al., Memorandum Opinion, 23 mei 2025, John D. Bates, United States District Judge, United States District Court for the District of Columbia, storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.278932/gov.uscourts.dcd.278932.138.0_6.pdf; Wilmer Cutler Pickering Hale and Dorr LLP/Executive office of the President, et al., Memorandum Opinion, 27 mei 2025, Richard J. Leon, District Judge, United States District Court for the District of Columbia, courthousenews.com/wp-content/uploads/2025/05/wilmer-hale-judge-leon-trump-order-illegal-opinion.pdf, Susman Godfrey LLP/Executive office of the President, et al., Memorandum Opinion, 27 juni 2025, Loran L. Alikhan, United States District Judge, United States District Court for the District of Columbia, storage.courtlistener.com/recap/gov.uscourts.dcd.279461/gov.uscourts.dcd.279461.206.0_1.pdf.

33. Memorandum Opinion, Perkins Coie, p. 35.

advocaat die ooit bij Jenner in dienst was. Het op deze manier aanpakken van advocatenkantoren is een dubbele schending van de grondwet. Het meest in het oog springend is dat het nemen van represailles tegen kantoren vanwege de standpunten die zij in hun juridische werk naar voren brengen – en daarmee het monddood maken van deze kantoren – in strijd is met het centrale beginsel van het Eerste Amendement dat de overheid de macht van de staat niet mag gebruiken om onwettige meningsuitingen te bestraffen of te onderdrukken.'

Belangrijk is ook de daaropvolgende overweging

*'dat subtieler maar misschien wel schadelijker is, dat de Executive Order beoogt juridische vertegenwoordiging die de regering niet aanstaat te ontmoedigen, waardoor de uitvoerende macht wordt afgeschermd van de rechterlijke controle die fundamenteel is voor de scheiding der machten.'*³⁴

Namens het Witte Huis is geen beroep ingesteld tegen de beslissingen. Bradley Wendel zei daarover tegen de New York Times dat het Witte Huis procederen eigenlijk nooit als serieuze optie had gezien en dat de Executive Orders met name een (geslaagd) pressiemiddel waren. Harold Koh, voormalig decaan van Yale Law School, merkte op dat Trump met de capitulatie van de negen advocatenkantoren en de daaropvolgende afspraken al meer had binnengehaald dan hij had durven dromen.³⁵

De aan de orde zijnde vragen en bedreigingen zijn helaas niet Amerikaans maar universeel

Ondanks de voor de advocatenkantoren positieve beslissingen en het uitblijven van beroep door het Witte Huis is de ABA op 16 juni jl. een procedure gestart tegen de Executive Office of the president en het US Department of Justice om een groot aantal andere overheidsinstanties om een einde te maken aan de intimidatie van advocaten en advocatenkantoren vanuit het Witte Huis.³⁶ De ABA geeft aan dat sommige kantoren de Executive Orders hebben aangevochten; dat veel andere kantoren afspraken hebben gemaakt met het Witte Huis om zelf niet het doel van een Executive Order te worden en dat het intimiderende optreden van het Witte Huis heeft geleid tot angst binnen de gehele advocatuur. De procedure van de ABA heeft dan ook als doel om *alle* leden van de ABA te beschermen.³⁷

Een blik naar buiten

Een blik naar buiten is relevant voor zover het de relatie tot de (met een Executive Order) aangesproken kantoren betreft enerzijds en voor zover het de relatie tot de kantoren met afspraken met het Witte Huis anderzijds betreft.

Hoewel de rechterlijke uitspraken in het voordeel zijn van de advocatenkantoren tot wie de Executive Orders gericht waren, is ten aanzien van de relatie tot de aangesproken kantoren het risico voorstelbaar dat het Witte Huis andere beperkende maatregelen (sancties) oplegt aan internationale (Nederlandse) kantoren die met (cliënten van) deze kantoren samenwerken, of die deze kantoren ondersteunen. Een stap verder gaat, dat ook jegens buitenlandse advocatenkantoren – al dan niet via Executive Orders – sancties worden opgelegd die kantoren zelfstandig raken, bijvoorbeeld vanwege de door die kantoren – al dan niet in het verleden – bijgestane cliënten of vanwege het door het kantoor uitgedragen DEI-beleid.³⁸ Op dit moment lijkt de andere zijde actueler: hoe verhouden de afspraken van verschillende kantoren met het Witte Huis zich tot de algemeen aanvaarde beginselen die gelden binnen de advocatuur ten aanzien van bijvoorbeeld de onafhankelijkheid en de vrije advocaatkeuze. Dit onderwerp raakt in Nederland het meest direct de Nederlandse vestiging van A&O Sherman, die een van de kantoren is die tot afspraken met het Witte Huis is gekomen.³⁹ Indirect is dit van belang ten aanzien van bijvoorbeeld Nederlandse Zuidas-kantoren, die eerder aangaven dat zij zouden blijven samenwerken met Amerikaanse kantoren die afspraken hadden gemaakt met het Witte Huis.⁴⁰ In een memorandum ging de NOvA in op een aantal mogelijke afwegingen ten aanzien van directe afspraken of samenwerkingen.⁴¹ Het memorandum is in zijn algemeenheid ferm en duidelijk:

'Het is dan ook niet toegestaan om toezeggingen te doen, verklaringen af te geven of overeenkomsten aan te gaan waarbij de onafhankelijkheid in het geding komt, dan wel dreigt te komen. Daarbij maakt het geen verschil of die verklaringen betrekking hebben op de cliënten of (het soort) zaken die een advocaat al dan niet behandelt, zijn kantoororganisatie of de manier waarop de zaaksbehandeling wordt ingericht (waarbij kan worden gedacht aan verklaringen met betrekking tot Diversity, Equity & Inclusion).'

Deze algemene opmerkingen vragen nog om het zetten van een tussenstap. Hoe bijvoorbeeld om te gaan met het gezamenlijk optreden (bijvoorbeeld voor het Nederlandse deel van de werkzaamheden) met een van de kantoren die tot afspraken (ook over bijvoorbeeld DEI) is gekomen met het Witte Huis? Ik meen dat, zolang de Nederlandse kantoren zich niet committeren aan de door kantoren met het Witte Huis gemaakte afspraken, dit niet tot een probleem zou moeten leiden. Ook hier geldt dat vereenzelviging voorkomen moet worden.

Een blik van buiten

De juridische discussie in de verschillende procedures is rijk aan Amerikaanse voorbeelden over de rol van advocaten. Vaak heb ik in mijn loopbaan als advocaat gedacht dat deontologische en ethische onderwerpen in de Verenigde Staten veel vaker en diepgravender onderwerp van discussie zijn dan ik in Nederland gewend ben. Dat maakt lezing van de discussie des te prangender.

De aan de orde zijnde vragen en bedreigingen zijn helaas niet Amerikaans maar universeel. Internationale voorbeelden en internationale juridische kaders komen

In de Nederlandse Grondwet komen de aan de orde zijnde vrijheden aan bod, maar hoe hieraan te toetsen? De Advocatenwet zelf biedt vrijwel geen waarborgen tegen Trump-achtige praktijken

niet aan bod in de Amerikaanse procedures. Een blik van buiten levert misschien andersoortige, maar mogelijk relevante bronnen en inzichten voor die procedures.

Als de Executive Orders bijvoorbeeld worden afgezet tegen de United Nations Basic Principles on the Role of Lawyers ('UN Principles'), dan blijkt dat die Executive Orders een grote inbreuk maken op de garanties die daarin zijn opgenomen om advocaten hun werk te kunnen laten doen. Zo is een van de basisprincipes dat advocaten (uiteraard) niet vereenzelvigd mogen worden met hun cliënten of de zaken van hun cliënten (artikel 18) en dient de overheid er zorg voor te dragen dat advocaten hun beroep kunnen uitoefenen zonder intimidatie, belemmering, pesterijen of ongepaste inmenging. Ook moeten zij vrij kunnen reizen en hun cliënten kunnen raadplegen en worden zij niet bedreigd met administratieve, economische of andere sancties voor legitiem optreden (artikel 16). Het is stuitend hoezeer op deze garanties inbreuk wordt gemaakt.⁴²

Sinds kort is er de – ook door Nederland onderschreven – Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer ('de Conventie'). Ook in die Conventie zijn – onder verwijzing naar de UN Principles – waarborgen opgenomen voor een goed functionerende advocatuur.⁴³ De preambule beschrijft de fundamentele rol die advocaten en hun beroepsorganisaties spelen bij het handhaven van de rechtsstaat, het waarborgen van toegang tot de rechter en de bescherming van de mensenrechten en fundamentele vrijheden. Met grote bezorgdheid wordt vervolgens vastgesteld dat advocaten steeds vaker het slachtoffer worden van aanvallen, bedreigingen, pesterijen en intimidatie vanwege hun beroepsactivitei-

ten, alsmede van ongepaste belemmering of inmenging bij de uitoefening van hun legitieme beroepsactiviteiten.⁴⁴

De Conventie bevat waarborgen om het advocatenberoep in vrijheid te kunnen uitoefenen. In het bijzonder geldt dat voor de artikelen 6 (professionele rechten van advocaten), 7 (vrijheid van meningsuiting) en 9 (beschermende maatregelen). Deze artikelen gaan onder meer en uitgebreid in op de vrijheid van advocaatkeuze; op vrijheden en rechten die nodig zijn om adequate rechtsbijstand te kunnen verlenen; op het voorkomen van vereenzelving en daarmee samenhangend vergelding; op de vrijheid van (beroepsmatige) expressie, maar ook het belang van een actieve (activistische) advocatuur binnen de rechtsstaat. Deze artikelen staan daarbij niet op zichzelf maar zij zijn ingebed in vereisten die evenzo belangrijk zijn voor het goed kunnen functioneren van advocaten in de rechtsstaat. Die artikelen zien dan in het bijzonder op de voorwaarden om advocaat te kunnen worden (artikel 5) en blijven (artikel 8). Dit laatste artikel ziet dan op onafhankelijk tuchtrecht. Al deze artikelen worden voorafgegaan door artikel 4, dat het belang van onafhankelijke en zelfbesturende (*self-governing*) beroepsorganisatie beschrijft. De UN Principles en de Conventie kunnen als voorbeeld worden genomen, voor adequate bescherming van advocaten. De afdwingbaarheid van de principes en waarborgen zal in de praktijk evenwel lastig kunnen zijn.

Dichter bij huis zijn de bronnen lastiger te vinden. In de Nederlandse Grondwet komen de aan de orde zijnde vrijheden aan bod, maar hoe hieraan te toetsen? Steun kan worden gezocht bij de artikelen 6,⁴⁵ 8 en 10⁴⁶ EVRM, die waarborgen bieden voor advocaten en hun cliënten. De Advocatenwet zelf biedt vrijwel geen waarborgen tegen

34. Memorandum Opinion Jenner & Block, p. 1-2.

35. 'Trump's Strategy in Law Firm Cases: Lose, Don't Appeal, Yet Prevail', *NYTimes* 16 juni 2025, [nytimes.com/2025/06/16/us/politics/trump-strategy-law-firms-appeals.html](https://www.nytimes.com/2025/06/16/us/politics/trump-strategy-law-firms-appeals.html).

36. 'American Bar Association files suit to halt government intimidation of lawyers and law firms', *ABA* 16 juni 2025, [americanbar.org/news/abanews/aba-news-archives/2025/06/aba-files-suit-to-halt-govt-intimidation/](https://www.americanbar.org/news/abanews/aba-news-archives/2025/06/aba-files-suit-to-halt-govt-intimidation/).

37. *American Bar Association/Executive office of the President, et al.*, Memorandum Order, 16 juni 2025, United States District Court for the District of Columbia, Case 1:25-cv-01888, [americanbar.org/content/dam/aba/administrative/news/2025/aba-v-exec-ofc-potus-et-al.pdf](https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/news/2025/aba-v-exec-ofc-potus-et-al.pdf).

38. Vgl. 'Nederlandse bedrijven bereiden zich voor op diversiteitsverbod Trump', *NOS* 31 maart 2025, nos.nl/artikel/2561865-nederlandse-bedrijven-bereiden-zich-voor-op-diversiteitsverbod-trump; 'Amerikaanse ambassade vraagt gemeente Stockholm te stoppen met diversiteit en inclusie', *de Volkskrant* 9 mei 2025, [volkskrant.nl/buitenland/amerikaanse-ambassade-wil-dat-stockholm-afziet-van-diversiteit-en-inclusie~bd4135d6/?ref=error=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.volkskrant.nl/buitenland/amerikaanse-ambassade-wil-dat-stockholm-afziet-van-diversiteit-en-inclusie~bd4135d6/?ref=error=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F).

39. 'Onrust bij Amsterdamse medewerkers A&O Shearman over knieval voor Trump', *FD* 14 april 2025, fd.nl/politiek/1552396/onrust-bij-amsterdamse-medewerkers-a-o-shearman-over-knieval-voor-trump?itm_campaign=pw_trial&itm_medium=paywall&itm_source=articles;

'Jonge advocaten van A&O Shearman worstelen met gevolgen Trump-deal: "Wat kan je doen?"', *NPO* 20 mei 2025, npo1.nl/nieuws/binnenland/d9de83af-49a8-447e-873c-44627bdfaac5/jonge-advocaten-van-a-o-shearman-worstelen-met-gevolgen-trump-deal-wat-kan-je-doen.

40. 'Nederlandse Zuidaskantoren blijven samenwerken met voor Trump gezwichte firma's', *BNR* 22 april 2025, [bnr.nl/nieuws/juridisch/10571914/nederlandse-zuidaskantoren-blijven-samenwerken-met-voor-trump-gezwichte-firma-s](https://www.bnr.nl/nieuws/juridisch/10571914/nederlandse-zuidaskantoren-blijven-samenwerken-met-voor-trump-gezwichte-firma-s).

41. 'Memorandum NOvA geeft Nederlandse advocaat in de Verenigde Staten houvast', *NOvA*, 12 mei 2025, advocatenorde.nl/nieuws/memorandum-nova-geeft-nederlandse-advocaat-in-de-verenigde-staten-houvast.

42. 'UN Basic Principles on the Role of Lawyers', ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers.

43. 'Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer' (CETS No. 226), coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=226.

44. 'Deputy Secretary General warns of growing danger to lawyers, highlights new protection convention', *COE* 16 juni 2023, coe.int/en/web/portal/-/deputy-secretary-general-warns-of-growing-danger-to-lawyers-highlights-new-protection-convention.

45. ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks-access-to-a-lawyer.

46. ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks-the-rights-of-lawyers-in-the-court-s-case-law.

Waarschijnlijk zal men blijven proberen om onwelgevallige advocaten aan te vallen. Inmiddels is het duidelijk dat daartegenover alleen een sterke advocatuurlijke reactie past

Trump-achtige praktijken. In dat kader is – de totstandkoming van – artikel 10a Advocatenwet, dat de advocatuurlijke kernwaarden beschrijft, van belang. Meer in het bijzonder de kernwaarde onafhankelijkheid.⁴⁷ Kernwaarde 10a benoemt de onafhankelijkheid in relatie tot de cliënt, derden en de zaken waarin de advocaat optreedt. Onafhankelijkheid ten opzichte van de overheid wordt, noch in artikel 10a, noch in de wetsgeschiedenis, genoemd.⁴⁸ Hierover heeft de nodige discussie plaatsgevonden, niet alleen ten aanzien van de onafhankelijkheid van advocaten ten opzichte van de overheid, maar ook van de balie – de beroepsorganisatie – ten aanzien van de overheid. Vanwege het ontbreken van duidelijke waarborgen voor advocaten en de met regelmaat terugkerende politieke wens om op onderdelen van de meer institutionele onafhankelijkheid – bijvoorbeeld ten aanzien van de regelgeving of het toezicht – de onafhankelijkheid te beperken, zal ook hier met de nodige zorg gekeken moeten worden naar de Amerikaanse voorbeelden.⁴⁹

Conclusie

De aanleiding van deze bijdrage ligt bij de Executive Orders vanuit het Witte Huis met de grote inbreuken op fundamentele advocatuurlijke beginselen en de eerste reacties vanuit de advocatuur daarop. De snelle capitulatie van een aantal grote Amerikaanse kantoren en het in eerste instantie stil blijven van veel andere kantoren maakten de situatie nog zorgelijker. De reactie vanuit verschillende individuele kantoren, de ferme houding van ABA en de kristalheldere uitspraken van de rechters maakten dat mijn zorgen omsloegen in beroepstrots. Echte advocaten; solidariteit binnen de beroepsgroep (binnen een sterke beroepsorganisatie) en een krachtige onafhankelijke rechterlijke macht bleken cruciaal als beginselen van de rechtsstaat worden aangevallen. Onduidelijk is in hoeverre het Witte Huis genoeg zal nemen met de huidige uitkomsten. Waarschijnlijk zal

men blijven proberen om onwelgevallige advocaten aan te vallen. Inmiddels is het echter duidelijk dat daartegenover alleen een sterke advocatuurlijke reactie past. Een mooi bijeffect van de aanvallen uit het Witte Huis is, dat de rol van advocaten binnen de rechtsstaat voor velen weer scherper is.

De aanvallen vanuit het Witte Huis kunnen helaas niet los worden gezien van de aanvallen door overheden; regeringen en machthebbers, die internationaal steeds vaker advocaten aanvallen. De internationale juridische waarborgen geven een mooi maar kwetsbaar kader voor reacties. Vaak zal het toch aankomen op acties van individuele advocaten en solidariteit met hen. Als daarnaast sprake is van een krachtige en onafhankelijke rechtspraak dan mogen de juridische gevechten wel met vertrouwen tegemoet worden gezien. Specifiek voor Nederland geldt, dat de waarborgen naar mijn mening zwak zijn. Onze nationale regels bieden weinig houvast. Het vertrouwen in het ook zonder dergelijke regels functioneren van de rechtsstaat, of de nonchalance daarover, zijn reden voor zorg. Al zou spoedige ratificatie van de Conventie een belangrijke stap in de goede richting zijn.⁵⁰

Laat Amerika toch ook nu weer een juridisch voorbeeld zijn voor actie, activistische advocaten die zich inzetten om die waarborgen in Nederland te versterken en de onafhankelijkheid van advocaten tegenover de overheid te garanderen. •

⁴⁷. Zie D. de Wolff, *Kernwaarden van de advocatuur*, hoofdstuk 2, Deventer: Wolters Kluwer 2022.

⁴⁸. De Wolff, par. 2.2.4.

⁴⁹. Zie mijn eerdere bijdrage in het FD, 'Schaamrood om voorgenomen staats-toezicht op advocatuur', FD 3 juni 2013, fd.nl/frontpage/Print/krant/Pagina/Opi-

nie/75549/schaamrood-om-voorgenomen-staats-toezicht-op-advocatuur.

⁵⁰. www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_LAWYERS_DAY/2025/EN_2025_Explanatory-note.pdf.